

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2025

Lilla Uppåkra 12:22, fornlämning L1989:8189

HUSBYGGE

Staffanstorps kommun
Skåne län

SKÅNE
ARKEOLOGI

Skånearkeologi
Rapport 2025:30

Per Sarnäs

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2025

Lilla Uppåkra 12:22, fornlämning L1989:8189

HUSBYGGE

Staffanstorps kommun
Skåne län

Skånearkeologi AB

Per Sarnäs

Midgårdsgatan 3

216 19 Malmö

Tel: 0708-82 78 16

E-post: info@skanearkeologi.se

Webb: www.skanearkeologi.se

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2025

Lilla Uppåkra 12:22, fornlämning L1989:8189

Husbygge

Staffanstorp kommun

Skåne län

Skånearkeologi

Rapport 2025:30

Författare: Per Sarnäs

Grafisk form: Anders Gutehall

Omslagsbild: Schakt 2 från söder.

Kartor: © Lantmäteriet/Metria ordernr 742647

© Skånearkeologi 2025

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	6
Syfte och metod	6
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Tidigare undersökningar	6
Undersökningsresultat	7
Tolkning och källkritik	7
Referenser	9
Tekniska och administrativa uppgifter	10

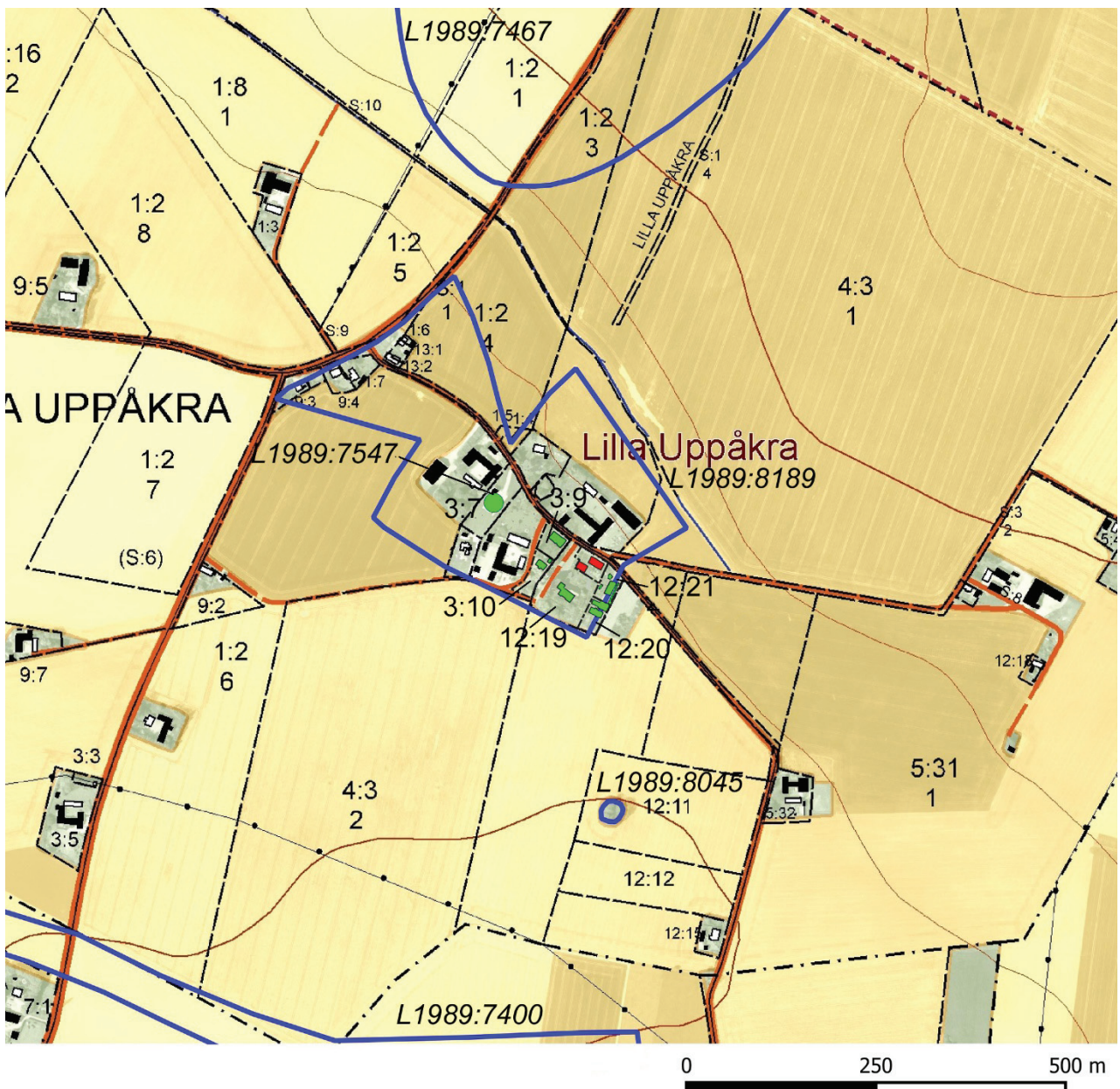
Bilagor

Bilaga 1 Anläggningslista

Figur 1. Karta över Skåne med Staffanstorps kommun markerat med blått.

Figur 2. Del av fastighetskartan över Lilla Uppåkra. De två schakten är markerade med rött. Tidigare undersökningar är markerade med grönt. De i Fornsök registrerade fornlämningarna är markerade med blå linje.
©Lantmäteriet

Sammanfattning

Med anledning av att sökanden planerade uppföra ett enfamiljshus inom Lilla Uppåkra bytomt (L1989:8189) beslutade länsstyrelsen Skåne om en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning.

TVå schakt med en sammanlagd yta av 310,5 m² dokumenterades. I schakten framkom 87 stolphål, tre stenavtryck, nio diken/rännor, två gropar och två härdar. Av dessa undersöktes delvis 24 stolphål, fyra diken och en grop. I östra delen av schakt 1 framkom under matjorden rester efter en husgrund i form av en rad med mindre stenar och partier med lera och bränd lera som troligen utgör rester efter gård nr 5 som flyttade ut vid enskiftet 1813. Vid den skiktvisa metaldetektoravsökningen påträffades endast två söljor av järn förutom en hel del moderna föremål. I båda schakten framkom ett sammanlagt ca 151 m² stort område med rivningsmassor och sopor som deponerats i ett område som möjligen från början utgjort ett lertäktsområde. Rivningsmassorna härör troligen från 1970-talet.

Vid undersökningen påträffades ytterst få fynd. Några få skärvor av sent yngre rödgods framkom som lösfynd vid schaktningen.

Figur 3. Rivningsmassorna i schakt 2. Det bruna i nedre delen av bilden utgörs av torvlager som visar att nedgrävningen stått öppen en längre tid innan den fyllts igen. Längs södra kanten av nedgrävningen förekom grundstenar.

Inledning

Med anledning av att sökanden planerade uppföra ett enfamiljshus inom Lilla Uppåkra bytomt (L1989:8189) beslutade länsstyrelsen Skåne om en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning.

Syfte och metod

Syftet med undersökningen var att med ett vetenskapligt arbetssätt dokumentera fornlämningen.

Parallellt med schaktningen genomfördes partiellt en skiktvis metalldetektoravsökning. Schakt och anläggningar mättes in med en RTK-GNSS (GPS). Anläggningar undersöktes med spade och skårslev. Sektioner ritades för hand i skala 1:20.

Topografi och fornlämningsmiljö

Lilla Uppåkra ligger i ett utpräglat fullåkerslandskap ca 1 km söder om Uppåkra. Undersökningsområdet låg i den sydvästra delen av byn inom gårdsläget för gård nr 5 före enskiftet och gård nr 11 efter enskiftet enligt de historiska kartorna (Geometrisk avmätning 1703; Enskifteskarta 1813). Lilla Uppåkra omnämns första gången i skriftliga källor år 1300 som Uppåkra lilla. Uppåkra betyder de högt belägna åkrarna. Lilla anger storleksförhållandet till Uppåkra kyrkby. I Knut den Heliges gåvobrev till Lunds domkyrka omnämns två Uppåkra och troligen avses Lilla Uppåkra i ena fallet (Skånsk ortnamnsdatabas; Hallberg 1991). Nedan följer en beskrivning av de närmaste kända fornlämningarna hämtat ur Fornsök.

L1989:7467 – Grav- och boplatsoområde med en utbredning av ca 1100 x 600 m. Fornlämningen har undersökts delvis. Avgränsningen baserar sig på förhöjda fosfatvärden, topografiska förhållanden och utbredningen av kulturlager. Vid utgrävningar 1934 framkom söder om kyrkogården ett 1,6–3 m djupt kulturlager, härदार, skörbrända stenar och en hyddbotten. Det nämns även att man har iakttagit ett 1,7 m djupt kulturlager i samband med en nyupptagen grav 20 m norr om kyrkan. Under åren 1968–1975 har det utförts olika arkeologiska undersökningar inom området med boplatslämningar. Med början 1996 har Lunds universitet utfört ett stort antal arkeologiska undersökningar inom området. Dessa har gett ett rikt resultat med ett fyndmaterial som i sin mängd och sammansättning är unikt i ett skandinaviskt perspektiv. Under åren 1918–1953 har man inom området påträffat gravar eller spår efter gravar, såsom urnor och kärl med artefakter. Troligen kan man förvänta sig fler gravar inom området.

L1989:7547 – Gårdssten av granit, ca 0,45 m hög, 0,28 m bred och 0,15 m tjock. På stenens nordvästra sida finns följande text: "L.UPÅKRA / N.4.8. / N.K.S. Stenen är vitmålad och texten imålad med svart färg.

L1989:8045 – Hög som är ca 22 m i diameter och 4,3 m hög. I högens centrum och mot nordväst finns en ca 7 x 4 m stor avbanad yta.

L1989:8189 – Bytomt med en utbredning av ca 450 x 100–300. Lilla Uppåkras bytomt enligt Geometrisk avmätning från 1703.

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

Wallin kulturlandskap och arkeologi utförde år 2011 en arkeologisk förundersökning inom fastigheten Lilla Uppåkra 3:7 i bytomtens centrala del. Vid undersökningen som omfattade tre sökschakt om sammanlagt 59 m² påträffades endast sentida lämningar och fynd. Lämningarna bestående av gropar, stolphål och ytliga horisonter av lera och bränd lera, tolkades tillhöra gård nr 9, som enligt enskifteskartan från år 1812 legat på platsen. Enstaka fynd i form av tegel och yngre rödgods observerades i såväl undersökta anläggningar som i matjordsfyllningen (Bondesson Hvid 2011) (figur 2).

År 2017 genomförde Skånearkeologi en schaktningsövervakning inom fastigheten Lilla Uppåkra 12:19. En yta av ca 264 m² avbanades med grävmaskin varvid det framkom 128 stolphål, 15 gropar, fyra härदार, fyra diken och en kokgrop. Av dessa anläggningar undersöktes helt eller delvis 39 stolphål, en härд och en kokgrop. Kokgropen kunde genom fynd av keramik dateras till förromersk järnålder. I övrigt utgjordes

fynden av keramik som daterats till vikingatid–högmedeltid. Spår av två hus som har daterats till 1000–1200-tal respektive 1200–1300-tal kunde identifieras i schaktet. Undersökningen omfattade delar av gård nr 11 (Sarnäs 2018) (figur 2).

Under 2021 genomfördes två schaktningsövervakningar inom Lilla Uppåkra 12:20 och 12:21. Undersökningen inom fastigheten Lilla Uppåkra 12:20 kom att omfatta 132 m² schakt som upptogs med grävmaskin fördelat på två schakt. I schakten framkom sammanlagt åtta stolphål, två gropsystem och ett dike. I fyndväg påträffades en liten skärva yngre rödgods i ett dike samt djurben i ett gropsystem. Undersökningen inom Lilla Uppåkra 12:20 berörde de sydostligaste partierna av gård nr 11. Vid undersökningen inom Lilla Uppåkra 12:21 dokumenterades sammanlagt fyra schakt med en sammanlagd yta av 213 m². I schakten framkom 11 stolphål, nio stenavtryck(?), fyra gropar, två diken och en härd. Undersökningen inom Lilla Uppåkra 12:21 berörde även den en del av det sydostligaste delen av gård nr 11 men även motsvarande del av den vid enskiftet utflyttade gård nr 5.

År 2022 genomfördes två schaktningsövervakningar inom Lilla Uppåkra 3:9 och 3:10. Undersökningsområdena låg mellan gård nr 3 och gård nr 10 och vid en fägata enligt 1703 års geometriska avmätning. Inom Lilla Uppåkra 3:9 dokumenterades ett 238 m² stort schakt. I schaktet framkom sju gropar/gropsystem och två diken som kantade en fägata/väg. Vid metalldetektoravsökningen av matjorden framkom en liten sländtrissa av bly och ett dekorerat oidentifierat blyföremål. Inom Lilla Uppåkra 3:10 upptogs två schakt med en sammanlagd yta av 138 m². I schakten framkom sju stolphål, fem gropar, två diken längs en fägata/väg. Vid den skiktvisa metalldetekteringen framkom fyra mynt, en syring, en knapp, en blyplomb² och ett oidentifierat föremål av koppar eller brons.

Undersökningsresultat

Två schakt med en sammanlagd yta av 310,5 m² dokumenterades. Schakt 1 omfattade ca 182 m² och schakt 2 ca 128 m². I schakten framkom 87 stolphål, tre stenavtryck, nio diken/rännor, två gropar och två härdar. Möjligen kan en del av stolphålen vara avtryck efter grundstenar. Av dessa undersöktes delvis 24 stolphål, fyra diken och en grop. I östra delen av schakt 1 framkom under matjorden rester efter en husgrund i form av en rad med mindre stenar och partier med lera och bränd lera som troligen utgör rester efter gård nr 5 som flyttar ut vid enskiftet 1813. Under dessa lämningar förekom äldre matjord och i underlaget framkom rikligt med anläggningar, främst i form av stolphål. Vid den skiktvisa metalldetektoravsökningen påträffades endast två söljor av järn förutom en hel del moderna föremål. I båda schakten framkom ett sammanlagt ca 151 m² stort område med rivningsmassor och sopor som deponerats i en större nedgrävning som möjligen från början utgjort ett lertäktsområde. I schakt 2 framkom torviga lager i botten som visar att lertäktsområdet har utgjorts av öppet vatten innan det fylldes med rivningsmassor. De torviga lagren saknades i schakt 1 trots att nedgrävningen var 0,2 m djupare i denna del. I bottenlagret påträffades en skärva sent yngre rödgods från 1800-talet. Längs södra kanten av nedgrävningen förekom stora grundstenar. Detta område omfattade i det närmaste halva undersökningsområdet.

Vid undersökningen påträffades ytterst få fynd. Några få skärvor av sent yngre rödgods framkom som lösfynd vid schaktningen. Inga fynd har tillvaratagits.

Längs landsvägen framkom en rad med stolphål och stenavtryck.

TOLKNING OCH KÄLLKRITIK

Nästan halva undersökningsområdet utgjordes av en större nedgrävning fylld mestadels av rivningsmassor men även bildelar och hushållssopor. Rivningsmassorna utgjordes mest av tegel och betong. Några fodertråg antyder att det kan vara en stallbyggnad som har rivits. Troligen härrör massorna från den gård som legat på platsen fram till åtminstone 1970-talet enligt den ekonomiska kartan. Ekonomibygnaderna saknas på kartor från 1980-talet.

Inom det ostörda området framkom rikligt med anläggningar. Längs landsvägen framkom flera stolphål och stenavtryck. Om stenavtrycken (anl. 2, 15 och 17) utgör resterna efter den södra grundmuren i ett hus så hamnar den norra grundmuren en bra bit ut i den nuvarande vägbanan vars sträckning knappast kan ha legat längre norrut på grund av topografin. Anl. 3, 10 och 11 var djupa stolphål (0,4–0,45 m) och kan ha

ingått i en takbärande konstruktion. Anl. 6–9 undersöktes utifrån teorin att de kan ha ingått i den takbärande konstruktionen i ett stolpburet hus. Anl. 6–7 var kraftiga stolphål med ett djup av 0,4 m medan stolphålen anl. 8–9 var grundare. Topografin faller med ca 0,2 m och har man nivellerat marken för att få ett plant golv i huset så kan de fyra stolphålen ha varit ungefär lika djupa. Det framkom flera rännor/diken med okänd funktion. Anl. 16 var 0,48 m djupt och slutade abrupt. I fyllningen framkom endast tegelbitar. Parallellt med anl. 16 låg anl. 4 i vilken det också bara påträffades tegelbitar. Djupet i anl. 4 varierade dock jämfört med anl. 16 och låg mellan 0,12 och 0,32 m. Rännan, anl. 28, förefaller avgränsa ett stolphålsområde öster om rännan. Rännan var grund och blev partiellt bortschaktad. En del av rännan undersöktes där en liten tarm stack ut österut och här blev den nästan 0,3 m djup. En grop (anl. 1) undersöktes till

Figur 4. Schaktplan med samtliga inmätta anläggningar. De numrerade anläggningarna är de som i någon mån har undersökts.

en fjärdedel i hopp om att få fram daterande fynd. I gropen förekom dock bara en del djurben och bränd lera med pinnintryck.

Vid den arkeologiska undersökningen inom den intilliggande fastigheten Lilla Uppåkra 12:19 framkom en kokgrop från yngre bronsålder vilket visar att det förekommer fler kronologiska perioder inom bytomten vilket i kombination med fyndfrånvaron skapar tolkningsproblem. I några av anläggningarna förekom små tegelbitar vilket sannolikt daterar dem till medeltid eller senare.

Tolkningen av lämningen är problematisk av huvudsakligen två skäl, dels att nästan halva undersökningsområdet utgjordes av en nedgrävning fylld med rivningsmassor, dels den nästan totala frånvaron av fynd vilket innebär att lämningarna inte går att datera.

Referenser

Litteratur

- Hallberg, G. 1991. Skånes ortnamn. Skrifter utgivna av dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund. Serie A Bebyggelsenamn. Del 2 Bara härad.
- Sarnäs, P. 2018. Lilla Uppåkra 12:19, fornlämning 27. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2017. Skånearkeologi rapport 2018:10.
- Sarnäs, P. 2022. Lilla Uppåkra 12:20 och 12:21, fornlämning L1989:8189. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2021. Skånearkeologi rapport 2022:2.
- Sarnäs, P. 2023. Lilla Uppåkra 3:9 och 3:10, fornlämning L1989:8189. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2022. Skånearkeologi rapport 2023:12.

Opublicerat material

- Bondesson Hvid, B. 2011. Arkeologisk förundersökning, Lilla Uppåkra 3:7, RAÄ 27, Uppåkra socken, Staffanstorps kommun. Wallin kulturlandskap och arkeologi, rapport 2011:10.

Kartmaterial

- Fastighetskartan
Enskifteskarta från 1812
Geometrisk avmätning 1703

Internetreferenser

- Fornsök

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer 431- 18804-2025
Skånearkeologis diarienummer 202535

Län .....Skåne
Kommun .....Staffanstorp
Socken .....Uppåkra
Fastighet ..... Lilla Uppåkra 12:22
RAÄ-nummer L1989:8189/Uppåkra 27:1

Koordinatsystem ..... Sweref 99 TM
M ö.h. 20,0–22,8

Fältarbetstid 2025-10-27–2025-10-29
Antal arbetsdagar 3
Antal arkeologtimmar 22

Undersökt yta ..... 310,5 m²

Projektansvarig .....Per Sarnäs
Uppdragsgivare ..... Robert Hong

Arkivmaterial i form av shape-filer, digitala foton, fältritningar och rapport förvaras på Lunds universitets historiska museum.

Bilaga 1

Anläggningslista

Anl. nr	Anl. typ	Fyllning	Diam. x djup (m)	Övrigt	Grävd (%)
Anl. 1	Grop	1-3	1,8 x 0,48	Bränd lera, djurben	25
Anl. 2	Stenavtryck	2	0,6 x 0,14	Bränd lera	50
Anl. 3	Stolphål	1	---		50
Anl. 4	Dike	1	3,48 x 0,99	Flintavslag, djurben	10
Anl. 5	Vakant	-	---		-
Anl. 6	Stolphål	1	0,5 x 0,42		75
Anl. 7	Stolphål	1	0,64 x 0,42		75
Anl. 8	Stolphål	1	0,41 x 0,32		75
Anl. 9	Stolphål	1	0,37x 0,18		75
Anl. 10	Stolphål	1	0,48 x 0,39		50
Anl. 11	Dubbelstolphål	1	0,91 x 0,45		50
Anl. 12	Stolphål	1	0,29 x 0,15		50
Anl. 13	Stolphål	1	0,39 x 0,15		50
Anl. 14	Stolphål	1	0,24 x 0,11		50
Anl. 15	Stenavtryck?	4	0,52 x 0,2		50
Anl. 16	Dike	1	3,25 x 0,48	Tegelbitar	10
Anl. 17	Stenavtryck	1	0,53 x 0,14		50
Anl. 18	Dike	1	8,83 x 0,13		10
Anl. 19	Dike	1	0,5 x 0,06	Tegelbitar, djurben	10
Anl. 20	Stolphål	4	0,37 x 0,08		50
Anl. 21	Stolphål	1	0,4 x 0,09		50
Anl. 22	Stolphål	1	0,33 x 0,08		50
Anl. 23	Stolphål	1	0,33 x 0,05		50
Anl. 24	Stolphål	1	0,3 x 0,1		50
Anl. 25	Stolphål	1	0,28 x 0,1		50
Anl. 26	Härd	5	0,65 x 0,05	Inga skörbrända stenar	50
Anl. 27	Stolphål	1	0,37 x 0,11		50
Anl. 28	Dike	4	3,94 x 0,29		50

Lager 1: Gråbrun humös lerig silt.

Lager 2: Beige svagt humös lerig silt.

Lager 3: Svartgrå sotig lerig silt.

Lager 4: Blandad fyllning av gråbrun humös lerig silt och gul lera

Lager 5: Sotig lerig silt